

نشست علمی تخصصی هنر، معماری و شهرسازی عصر پنجشنبه‌ها

محل برگزاری: سالن اجتماعات مهندسين مشاور هرم پی

زمان: پنجشنبه ۱۹ دی ۱۳۹۲

عنوان: سیمای شهری از دیرباز تاکنون

سخنرانان و اعضای پنل: خانم دکتر فرح حبیب، آقای دکتر محمد مهدی محمودی، آقای دکتر شاهین فرهت، آقای

مهندس پرویز طلایی

چکیده ای از سخنرانی ها به قرار زیر است:

سخنران اول خانم دکتر فرح حبیب، وی سخنرانی خود را با طرح این مسئله که منظر شهری چیست، آغاز و افزود منظر شهر بخشی از شکل شهر است که توسط ناظر دریافت می گردد به عبارتی شکل شهر در لایه منظر شهری به کیفیتی محسوس تبدیل می شود. منظر شهر عینیت قابل ادراک و فضای مورد ادراک ما از واقعیت موجود شهر پیرامونمان است. گردن کالن منظر شهری را هنر یکپارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمان ها، خیابان ها و مکانهایی که محیط شهر را می سازند و هنر چگونگی برقراری ارتباطات بین اجزاء مختلف سازنده کالبد شهر می داند. دکتر حبیب در ادامه به تحلیل موضوع به شرح ذیل پرداخت.

ویژگیهای منظر شهری:

- منظر شهری که بتواند تصویر واضحی از خود به جا بگذارد می تواند نقشی اجتماعی نیز داشته باشد.
- کمک به خوانش محیط
- کمک به تنظیم فعالیتها
- فهم آنکه مردم کجا هستند
- افزایش ارتباطات گروهی
- ارتقاء کیفیت فضایی
- حفظ و بسط خاطرات جمعی
- ایجاد انگیزش و احساس تعلق به مکان

مراحل گذار تاریخی طراحی منظر:

- دوره باستان
- از شکل گیری تمدنهای کهن، دوران کلاسیک، قرون وسطی تا دوره رنسانس
- دوره کلاسی سیم تجدید حیات یافته ۱۷۵۰
- ۱۴۵۰ میلادی

- دوران آرمانگرایی و اصلاح شهری
- ۱۷۵۰-۱۸۵۰ میلادی
- دوره فن گرایی شهری و توسعه طلبی
- ۱۸۵۰-۱۹۳۰ میلادی
- دوره جامع نگری و کل گرایی، ترقی خواهی و سلطه روش علمی
- ۱۹۳۰-۱۹۵۰ میلادی
- دوره فرایند طراحی و نسیت گرایی
- ۱۹۵۰-۱۹۸۰ میلادی
- دوره طراحی تعاملی - ادراکی - پایدار
- ۱۹۸۰-۲۰۰۰ میلادی

طراحی منظر در دوره باستان:

- کاخ ها
- معابد و مناطق مذهبی
- فضاهای شهری (آگورا، فوروم، میدین شهری)
- محورهاى اصلی شهر
- طراحی حصارها، باروها و دروازه های شهر
- باغ سازی و طراحی ویلا باغها

طراحی منظر در این دوره از جانب طبقه حاکمه در قالب پروژه های بزرگ شهری و به صورت بیان ویژه طبقه حاکمه در متمایز کردن فضای شهریشان و نمایشی بصری از موقعیت اقتصادی - اجتماعی حاکمیت شهری بوده و مختص بخشهایی ویژه از شهرها بوده است.

دوره کلاسی سیم تجدید حیات یافته:

- طراحی میادین شهری
- طراحی محورهای اصلی شهری
- طراحی ویلا باغها
- طراحی نظام حرکتی در شهرها با توجه به نقاط عطف بصری
- طراحی کاخ - پارک ها
- توجه به بدنه سازی ها و نما سازی ها در محورهای اصلی
- توجه به نقاط عطف، با استفاده از عناصر تزئینی و نمادین
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- ظهور دنیای مدرن - دانش خردگرا - نگرش انسان مدار
- زیبایی مترادف با کمال و با طراحی عقلایی قابل حصول است.
- توجه به قواعد پرسپکتیو علمی، توجه به دور منظر و بینهایت
- تاکید بر پروژه های بزرگ شهری و توجه به فرایند تدریجی شکل گیری فضا در گذر زمان

دوران آرمانگرایی و اصلاح شهری:

- طراحی بدنه سازی های یکپارچه در خیابانهای شهری
- طراحی پارک به عنوان کاربری عمومی شهری
- طراحی میادین
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- طراحی منظر در این دوره مختص به طبقه حاکمه و مناطق اعیان نشین، جدید و بازسازی شده شهر می باشد.
- ایده های آرمانشهری عمدتاً در این دوره مطرح شد.
- تفکرات آگاهانه در مورد برنامه ریزی شهری به عنوان یک مسئله کالبدی - اقتصادی - اجتماعی آغاز شد.

دوره فن گرایی شهری و توسعه طلبی:

- طرح ها و برنامه های شهری
- اقدامات کالبدی مقطعی و موردی Piecemeal planning
- بدنه سازیه‌ها
- خیابان کشی ها ، احداث بلوارها ، طراحی منظر محورها و خیابانهای شهری
- طراحی منظر اطراف بناهای مهم ، یادمانی و تاریخی
- پروژه های عظیم شهری
- توجه به کریدورهای بصری ، ایجاد هماهنگی در سیمای جداره ها ، تداوم بصری
- استفاده از طراحی واحد در مقیاس بزرگ
- استفاده از نشانه ها در شهر
- محورهای سبز خطی
- اتصال نقاط یادمانی مهم در شهر
- پارک و فضاهای سبز شهری (تلفیق شهر با طبیعت)
- نورپردازی
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- در این دوره طراحی منظر حول محور طراحی فلکه ها، بلوارها، پارک و نماسازی متحدالشکل بوده است.

- تفکیک و تقسیم کار میان معماری و شهرسازی (اقدامات اسمان در پاریس ، واشنگتن لانفان ، شهر سفید شیکاگو برنهم ، المستند پایه گذار طراحی منظر و جنبش شهر زیبا، زیباسازی شهری)
- اقدامات طراحی منظر به عنوان راه حلی برای جوابگویی به خواست طبقه متوسط و متوسط مرفه شهری

دوره جامع نگری و کل گرایی، ترقی خواهی و سلطه روش علمی:

- بسط طرحهای توسعه شهری و منظر سازی در دل طرحهای جامع
- طراحی شبکه با استفاده از مدل‌های برنامه ریزی
- طراحی منظر حریم شبکه
- ضوابط منطقه بندی با اعمال قواعد تراکم، سطح اشغال بنا و کاربری زمین
- اعمال نظم بصری از طریق قواعد تفکیک زمین و تراکم و سطح اشغال
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- نگرش به شهر همچون ماشین و ابزار
- نظم فضایی حول محور کارایی
- اقتصادی بودن
- سهولت دسترسی
- تبدیل فضای شهری به فلکه و خیابان (جعبه تقسیم ترافیکی)
- تفکر خردگرا
- اندیشه کل محور
- عدم توجه به ملاحظات کیفی و جنبه های بصری ، هنری و زیبایی شناسی

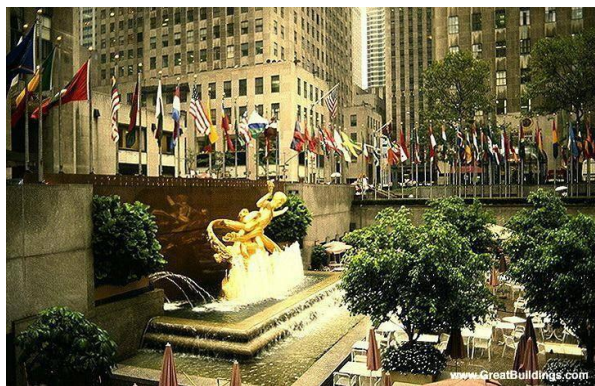
دوره فرایند طراحی و نسبیت گرایي:

- بازسازی محلات با مشارکت اهالی
- توجه به زیباسازی منظر شهری
- توجه به طراحی میادین شهری
- توجه خاص به فضاهای خاص عابر پیاده
- طراحی مبلمان شهری
- طراحی المانها و منومانهای شهری
- توجه به نورپردازی در شهر
- توجه به مراکز شهری و مراکز محلات
- طراحی پارک در مقیاسهای مختلف
- توجه به فضاهای شهری خصوصا در بافت قدیم
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- توجه به نظریات روش گرا
- فرایندی بودن شهرسازی
- توجه به مباحث مدیریت شهری و تصمیم گیری
- توجه به فرایند هدایت و کنترل ساخت و سازها با بسترسازی قانونی، مالی و اداری
- طرحها از حالت جامع خارج و در قالب طرحهای مقطعی و موردی اما در چارچوب استراتژیک اجرا می شود.

دوره طراحی تعاملی - ادراکی - پایدار:

- توجه به زیباسازی منظر شهری
- توجه خاص به فضاهای خاص عابر پیاده
- بازسازی محلات با مشارکت اهالی
- توجه به مراکز شهری و مراکز محلات
- توجه به طراحی میادین شهری
- طراحی مبلمان شهری
- طراحی المانها و منومانهای شهری
- توجه به نورپردازی در شهر
- طراحی پارک در مقیاسهای مختلف
- توجه به فضاهای شهری خصوصا در بافت قدیم
- از ویژگی های این دوره می توان موارد زیر را برشمرد:
- طراحی منظر با توجه به مفهوم مکان
- طراحی منظر به عنوان یک فرایند
- تاکید بروجوه ادراکی طراحی منظر
- توجه به هویت مکان
- مشارکت استفاده کنندگان در فرایند طراحی
- خلق تصویر ذهنی قوی
- ایجاد حس تعلق به مکان
- حفظ خاطرات جمعی
- توجه به ملاحظات زیست محیطی
- توجه به الزامات توسعه پایدار

دکتر حبیب در پایان با بیان جمله ای از یوشی نوبا آشی هارا، منظر شهر باید وراى هر چیز بیانیه ای باشد برای حضور و وجود انسان؛ گواهی باشد بر حضور آدمی و به موجودیت انسانی ارج نهد؛ مطالب خود را خاتمه داد.

سخنران دوم دکتر محمد مهدی محمودی، وی در ابتدا ضمن بیان این مطلب که انسان‌ها از نژادهای مختلف و در محیط‌ها و اقلیم‌های متفاوت همیشه سعی کرده‌اند که در عین محرمیت خود و نزدیکان خود، به صورت گروهی زندگی کنند، به نحوه شکل‌گیری سیمای شهری در دوره‌های زمانی و اقلیم‌های مختلف پرداخت. در زندگی گروهی که مبنایی برای شهرنشینی متمدن شدن انسان شده، همیشه افراد خاص و در کنار آن مکان‌های خاص جایگاه ویژه و متفاوت داشته‌اند که خود به طریقی خوانایی شهر و هویت آن است. این جایگاه ویژه و متفاوت با فرم و حجم و فضای متفاوتی نیز خلق می‌گردید، لذا سیمای شهر شکل می‌گرفت. حتی در اقوام چادرنشین و کوچ‌نشین.

همیشه بناهای مذهبی و حکومتی نگین مصنوعات بشر در سکونتگاه‌ها بوده‌اند و افراد عام به خود اجازه نمی‌داند بناهای خود را در سیمای شهری بیش از جایگاه خودشان خلق کنند و خودنمایی کنند. در عین حال هماهنگی خوبی با فرم کالبد و فضای موجود نیز داشته‌اند. این قانون نانوشته‌ای هست که انسان‌ها با فرهنگ‌های متفاوت در محیط‌های گوناگون این کره خاکی رعایت می‌کردند و بازتاب سلسله مراتب اجتماعی و طبقاتی در معماری و شهرسازی آنها تأثیر گذاشته بود. تا حدی که خوانایی نمای پنجم شهر به گونه‌ای بود که حاکمان با نگاه به آن از وضع جامعه باخبر بودند و در تصمیم‌گیری‌ها از آن استفاده می‌کردند.

در دوران معاصر و طی یک قرن گذشته آنجایی که افراد و نسل‌های جدید وارث بناهای قدیم شدند باز هم سعی کردند که همان شیوه را قبول کنند و حضور انسان معاصر را با آن فضاها تطبیق دهند. در نتیجه همه چیز با هم هماهنگ بود. ولی در دوره معاصر با دوگانگی به این صورت که گاهی به دنبال هویت در سیمای شهری بوده‌ایم و گاهی گرفتار نیازهای موردی جامعه، مواجه هستیم که با هم و در کنار هم هماهنگ نیستند. لذا آشفتگی بصری را به وجود آوردیم.

سیمای شهری که در قدیم از آسمان شروع و به زمین و زیر پایمان ادامه می‌یافت که در گذشته بسیار فکر شده خلق گردیده بود و تمام مسائل زیباشناسی — سالم‌سازی — کاربردی — سلسله مراتب — پایداری — ماندگاری — هویت را داشت، امروز بدون توجه به آنها به صورت تک بعدی و مقطعی طراحی و اجرا می‌شود. این تضاد در محیط‌های متفاوت شهری، گوناگون است و لذا برای مثال مجسمه‌ها و تندیس‌ها در شهر جایگاه‌های متفاوتی دارند که نشانه‌ای از جایگاه‌های متفاوت انسان و شهروند در شهر است.

با وجود آنکه در گذشته امکان نورپردازی بناها وجود نداشته ولی امروز می‌بینیم که با امکانات و تکنولوژی روز، می‌توان بناهای قدیمی را بهتر از بناهای جدید نورپردازی کرد. واقعیت این است که این هنر آن بنای قدیمی است نه هنر ما در نورپردازی.

در شهرهای قدیمی با محیط و اقلیم و بسترهای متفاوت شروع، و آغاز شهر را با یک معیار و نگاه خلق کرده‌اند که امروز کاملاً فراموش شده و امروزه کمتر شهرهایی را می‌بینیم که به این موضوع فکر می‌کنند. البته نمونه‌های خوب هم فراوان است، حتی از سمت دریا و مسیر دریا به شهر که پیشانی و معرف هویت و تمدن و آن قوم و نژاد هست.

دکتر محمودی در پایان سخنرانی خود عنوان کرد، امروزه، همانند گذشته جایگاه کاربری‌ها و کاربرها و حقوق بصری شهروند رعایت نمی‌شود و لذا سیمای شهری ناهمگن به وجود آمده است. که بخش عظیمی از این تفصیر بر عهده معماران و شهرسازان است. ولی باز نمونه‌های خوبی در جهان دیده می‌شود که همان قوانین نانوشته شهرهای قدیم را نوشته و اجرا کرده‌اند و لذا فضاهای جمعی شهری و سیمای شهری همگن به وجود آورده‌اند که باعث انسجام جامعه شهری شده است.